

А. І. ПЛЯСКИНА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, маркетингу і туризму
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0003-3680-162X

ДОСЛІДЖЕННЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА КОМПАНІЙ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙ (ЗЕЛЕНА ЛОГІСТИКА)

Стаття присвячена дослідженню компаній, які адаптують свій бізнес до викликів сучасності, де «зелена» логістика розглядається як одна із дієвих технологій забезпечення розвитку бізнесу. Так, більшість іноземних компаній при здійсненні своєї діяльності використовують саме «зелені» технології. Встановлено, що «зелена» логістика, як технологія інновації, згуртовує в єдине більшість типів інновацій.

Завдяки розгляду більшості практик «зеленої» логістики в компаніях автором зроблено висновки: компанії дедалі частіше використовують інноваційні методи; компанії використовують способи «декарбонізації» економіки. Розроблено стратегію розвитку компаній через призму цілей «зеленої» логістики. Економічна ефективність впровадження «зеленої» логістики бізнес-середовище компаній можна розглянути на базі стратегічних пріоритетів: державна підтримка та економічні стимули, зменшення витрат завдяки оптимізації процесів, підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку, зменшення екологічних ризиків і штрафів, економія на утилізації відходів.

Оскільки на ефективність «зеленої» логістики впливає досить багато факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, то вони можуть завдати як збитків, так і стати джерелом додаткових прибутків. Виникають ризики при застосуванні «зеленої» логістики: несумісність нових технологій до наявних процесів, висока вартість впровадження екологічних технологій, недостатній розвиток державної екологічної інфраструктури, незаплановані витрати на підготовку співробітників, в деяких сегментах відсутній попит на екологічні послуги, можливість перебоїв у електропостачанні чи зв'язку, терористичні акти. Зазначені теоретико-методичні напрацювання дослідження є підґрунтям для подальших наукових розвідок у сфері логістики, стратегії розвитку та інноваційних технологій.

Ключові слова: компанія, «зелена» логістика, бізнес-середовище, інноваційні методи, технологія, стратегія розвитку, стратегічні пріоритети, ризик, фактори зовнішнього середовища.

A. I. PLYASKINA

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management, Marketing and Tourism
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0003-3680-162X

RESEARCH OF THE BUSINESS ENVIRONMENT OF COMPANIES BASED ON INNOVATIONS (GREEN LOGISTICS)

The article is devoted to the study of companies that are adapting their business to the challenges of today, where “green” logistics is considered as one of the effective technologies for ensuring business development. Thus, most foreign companies use green technologies in their operations. It is established that green logistics, as a technology of innovation, unites most types of innovations into a single one.

After reviewing the majority of green logistics practices in companies, the author draws conclusions: companies are increasingly using innovative methods; companies are using ways to «decarbonize» the economy. A strategy for the development of companies through the prism of green logistics goals has been developed. The cost-effectiveness of implementing green logistics in the business environment of companies can be considered based on strategic priorities: government support and economic incentives, cost reduction through process optimization, increased competitiveness in the international market, reduction of environmental risks and fines, and savings on waste disposal.

Since the effectiveness of green logistics is influenced by many internal and external environmental factors, they can cause both losses and become a source of additional income. Risks arise when applying green logistics: incompatibility of new technologies with existing processes, high cost of implementing environmental technologies, insufficient development of the state environmental infrastructure, unplanned costs for employee training, lack of demand for environmental services in some segments, the possibility of power or communication outages, and terrorist attacks. These theoretical and methodological developments of the study are the basis for further research in the field of logistics, development strategies and innovative technologies.

Key words: company, green logistics, business environment, innovative methods, technology, development strategy, strategic priorities, risk, environmental factors.

Постановка проблеми

Консеквентна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком, призводить до підвищення конкурентоспроможності та необхідних результатів виробництва. Тому для більшості сучасних компаній постає питання: завдяки яким технологіям можливо оптимізувати взаємовідносини суб'єктів економіки і факторів зовнішнього середовища, які впливають на них?

Звісно, що в межах даного дослідження неможливо здійснити детальний аналіз всіх інноваційних технологій. Тому, розглянемо тільки ті, які є доступними та дієвими в управлінні бізнес-середовища компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Грунтовний огляд наукових праць даного напрямку продемонстрував, що існує значна кількість досліджень, які направлені на опис та вивчення особливостей різних інноваційних технологій.

В широких колах дослідників відомо, що термін «інновація» вперше використав австрійський та американський економіст Йозеф Шумпетер на початку XX століття. Під ними він розумів перетворення (зміни) з метою реалізації й використання нової функції виробництва, її нової комбінації, продукції.

В XXI столітті існує багато підходів до розуміння інновацій (за змістом, сферою застосуванням). Наприклад, є типи інновацій: технологічні (створення нових технологій виробництва, інформаційних систем, джерел енергії), продуктові (створення нових товарів), економічні (інновації в оцінюванні результатів роботи), соціальні (нові форми активізації суспільства) тощо. На нашу думку, саме «зелена» логістика, як технологія інновації, згуртовує в єдине більшість типів інновацій.

Формулювання мети дослідження

Для українського бізнес-середовища, яке прагне підсилити конкурентоспроможність на міжнародних ринках, впровадження постулатів «зеленої» логістики не лише відповідає сучасним екологічним вимогам, але, з іншого боку, є однією з технологій оптимізації витрат, підвищення ділової репутації та залучення інвестицій. Проте, незважаючи на значний потенціал такої технології, її поширення в Україні залишається незначною через низку бар'єрів, серед яких відсутність чітких стратегічних підходів та низький рівень авторитетності. Таким чином, тема дослідження є актуальною та має значення для розробки практичних рекомендацій, спрямованих на створення комфортних умов співпраці суб'єктів господарювання в глобальній економіці.

Викладання основного матеріалу дослідження

На нашу думку, технологія – це систематизація певного необхідного набору сукупних знань, відомостей, прийомів та інструментів для досягнення потрібного результату.

Більшість іноземних компаній при здійсненні своєї діяльності використовують саме «зелені» технології. Такий підхід до управління технологічними процесами, ресурсними та енергетичними потоками надає можливість зменшувати збитки навколишньому середовищу, забезпечувати соціальний розвиток працівників та використовувати ефективне інноваційне виробництво.

Так, було проведено опитування «The Green Trends Survey» [1], серед комерційних компаній та їх клієнтів на провідних світових ринках Азії (Індія, Китай), Європи (Великобританія, Німеччина) та Америки (США, Бразилія). Результати опитування показали, що місце «зеленої» логістики розцінюється як один з першорядних факторів розвитку та активності суб'єктів господарювання, збереження навколишнього середовища. Переважна більшість респондентів зауважили, що використання «зелених» технологій для компаній – це не маркетинговий хід, а життєво важлива необхідність, яка дає можливість знизити витрати і впливати на репутацію компанії та її корпоративну відповідальність.

Зокрема, фундаментальність «зеленої» логістики активно пропагує Європейська логістична асоціація, яка щорічно складає європейський рейтинг логістичних проєктів European Award for Logistics Excellence. Глобальний проєкт «Зелений транспорт» (The Global Green Freight Project) [2], ініційований міжнародною коаліцією «Чистий клімат і повітря» (Climate and Clean Air Coalition), привертає увагу до проблем розвитку екологічно чистого транспорту, сприяє забезпеченню максимально коректної оцінки та обліку шкідливих викидів, розповсюдженню технологій і широкого спектра заходів зі зниження викидів. Основні завдання проєкту – обмін інформацією, розробка стандартів, оцінка технологій і фінансових стимулів для різних країн і регіонів при просуванні товарів у ланцюгах поставок. У 2008 році за підтримки уряду Нідерландів було запущено державну програму Lean&Green, цілями якої є підвищення стійкості логістичних послуг унаслідок зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу, скорочення споживання енергії та зниження шуму від роботи транспорту.

Ще один Європейський проєкт SWIFT LI Green (Sweden-Italy Freight Transport and Logistics Green Corridor), реалізований у 2013–2016 роках, був спрямований на розроблення принципів, інструментів і рекомендацій з екологізації логістики в міжнародних транспортних коридорах Швеції та Італії [3]. Розроблення «зелених» технологій є одним із напрямів діяльності глобального проєкту TEN-T (Trans-European Transport Networks) [4], основними завданнями якого є інтеграція всіх транспортних коридорів на території Євросоюзу, забезпечення змішаних перевезень, розвиток транспортної інфраструктури, оптимізація обслуговування та підвищення ефективності взаємодії учасників процесу доставки. Метою проєкту Cargo [5] є підвищення ефективності та екологічності використання

видів транспорту на основі залучення інформаційно-телекомунікаційних технологій. Зниження викидів CO₂ досягається в результаті оптимізації управління вантажними перевезеннями, узгодження руху транспортних засобів і виконання логістичних операцій у системі доставки вантажу із застосуванням методів динамічного планування та аналізу оперативної інформації про стан вантажів, рухомого складу та об'єктів транспортної інфраструктури.

Як зазначає виконавчий директор Глобального договору Організації Об'єднаних Націй (ООН) Ліз Кінго [6]: «Багато компаній починають дивитися на світ через призму цілей сталого розвитку. Підприємці прагнуть оцінити, як їхній бізнес, товари та послуги співвідносяться з реаліями планети і як вони задовольнятимуть попит сьогодні та в довгостроковій перспективі». Дослідження показують, що компанії, які обирають шлях розвитку на основі корпоративної соціальної відповідальності та інноваційності проходять етапи.

Завдяки розгляду більшості практик «зеленої» логістики в компаніях можна зробити висновок, що:

- компанії дедалі частіше використовують інноваційні методи;
- компанії використовують способи «декарбонізації» економіки (застосування екологічно чистих джерел енергії задля зменшення впливу антропогенного впливу на навколишнє середовище).

На думку Є. Мішеніна, важливим елементом впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні є екологізація національного промислового комплексу. Це вимагає інноваційного переосмислення традиційних організаційно-управлінських підходів, зокрема шляхом впровадження логістичних принципів. Досягнення соціально-економічних цілей промислових підприємств пов'язане з оптимізацією поточкових процесів на основі еколого-економічних принципів, а також із розробкою інтегрованого механізму екологічно орієнтованого логістичного управління виробництвом [27].

Компанії, які прагнуть адаптувати свій бізнес до викликів сучасності починають розглядати «зелену» логістику як одну із дієвих технологій забезпечення розвитку бізнесу, її конкурентоспроможності, а не як тренд специфікації ззовні. Інвестиції в екологічні технології створюють додану вартість для компанії, скорочують її вплив на довкілля та відкривають новочасні перспективи на глобальному ринку.

Стратегію розвитку компаній можна окреслити через призму цілей «зеленої» логістики (таблиця 1).

Таблиця 1

Етапи напряму розвитку компаній через призму цілей «зеленої» логістики

Етапи	Спрямування	Заходи
Розроблення (обмірковування факторів впливу, можливостей)	Комплектування дій подальшого розвитку	Нові організаційні методи в діловій практиці, організації робочих місць, зовнішніх зв'язків. Заходи сполучні зі своїми діловими інтересами
Локалізація (адаптація до умов, особливостей, вимог)	Здійснення стратегічних планів розвитку, інноваційного потенціалу	Реалізація та аналіз причин досягнення чи недосягнення результатів
Нормалізація (формування відповідностей)	Використання стратегії співробітництва	Пошук компромісів між очікуванням та потребами

Джерело: сформовано автором

Для українського бізнес-середовища більшість сьогоденних підходів до управління «зеленою» логістикою компаній базуються на інтеграції екологічних цілей. Здійснення стратегічних планів розвитку можливо у вигляді:

- автоматизації логістичних процесів;
- використанні енергоефективних транспортних засобів;
- інтеграції принципів циркулярної економіки (повторне використання матеріалів, рециклінг відходів, мінімізація упаковки);
- впровадженні концепції TFM (Total Flow Management).

Економічна ефективність впровадження «зеленої» логістики бізнес-середовище компаній можна розглянути на базі стратегічних пріоритетів:

- Державна підтримка та економічні стимули.

А) Зменшення податкового навантаження. Пільги для компаній у рамках законодавства дозволяють знизити витрати на ведення бізнесу та можуть забезпечувати певні процеси, які важливі для економіки та суспільства. Наприклад, в Україні найбільш поширеними законними методами уникнення податків є застосування використання можливості списання безнадійних боргів, вкладення коштів у благодійну діяльність тощо.

Б) Гранти, субсидії. Уряди та міжнародні організації пропонують фінансування для компаній, що впроваджують екологічні технології, а також підтримка компаній на різних етапах їх розвитку. Наприклад, ТОВ «Еко-Переробка» з міста Кропивницький отримало грант у розмірі 5 мільйонів гривень на проект з переробки пластикових відходів.

- Зменшення витрат завдяки оптимізації процесів.

А) Раціоналізація маршрутів. Використання найраціональнішого комплексу заходів, цифрових рішень, для оптимізації логістичних маршрутів. Це дозволяє мінімізувати холості пробіги транспортних засобів, сприяє

економії коштів на обслуговування та паливо, допомагає оптимізувати витрати на доставку необхідних ресурсів, продукції.

Б) Енергозбереження, зниження витрат на паливо. Використання енергоефективного транспорту (електромобілі та гібридні авто, інтелектуальні транспортні системи).

– Підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

А) Залучення нових сегментів клієнтів. Чимало міжнародних компаній обирають постачальників, які впроваджують саме «зелену» логістику (співпраця з екологічно свідомими партнерами). Наприклад, основними напрямками співробітництва з міжнародними організаціями є: охорона біологічного різноманіття, транскордонних водотоків і міжнародних озер, озонового шару, атмосферного повітря; зміна клімату; поводження з відходами; оцінка впливу на довкілля.

Б) Привабливість для екологічно свідомих клієнтів. «Зелені» ініціативи підвищують імідж компанії на зовнішніх ринках, де екологічні стандарти є важливими для бізнес-партнерів. Наприклад, «EcoHome» – українська компанія, яка спеціалізується на виробництві екологічно чистих будівельних матеріалів, використовуючи біорозкладні матеріали. Завдяки цьому, продукція «EcoHome» не тільки зменшує негативний вплив на довкілля, але й забезпечує високий рівень комфорту та енергоефективності будинків.

– Зменшення екологічних ризиків і штрафів.

А) Відповідність міжнародним екологічним стандартам (одиниць). Впровадження «зеленої» логістики забезпечує відповідність вимогам міжнародного законодавства, що мінімізує ризики штрафів і санкцій. Так, метою розробки міжнародних стандартів навколишнього середовища є оцінювання й поліпшення екологічних характеристик діяльності промисловості підприємств та створенні умов для надання населенню екологічної інформації.

Б) Попередження кризових ситуацій. Кризові ситуації передбачають наявність значних структурних змін довкілля. Так, скорочення викидів CO₂ і дотримання екологічних норм зменшують ризики репутаційних втрат і можливих обмежень для роботи на міжнародних ринках.

– Економія на утилізації відходів (залучення до замкнених циклів виробництва). Це дозволяє інтегруватися в модель циркулярної економіки, яка передбачає відновлення, повторне використання ресурсів, створюючи додаткову цінність.

Не слід забувати, що на ефективність «зеленої» логістики впливає досить багато факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які можуть як завдати збитків, так і стати джерелом додаткових прибутків. Тому ризики, які можуть виникнути із застосуванням «зеленої» логістики і безпосередньо впливати на бізнес-середовище компаній наступні:

1. Несуміжність нових технологій до наявних процесів. Оскільки впровадження сучасних «зелених» рішень вимагає адаптації виробничих та логістичних систем, то це може створювати ризик затримок або тимчасового зниження ефективності.

2. Висока вартість впровадження екологічних технологій. Наприклад, закупівля електротранспорту, обладнання для рекуперації енергії або встановлення систем для сортування відходів чи оновлення інфраструктури потребує чималих капіталовкладень. А це може негативно вплинути на економічно-фінансові результати компанії в короткостроковій перспективі.

3. Недостатній розвиток державної екологічної інфраструктури. Наприклад, брак зарядних станцій для електромобілів або труднощі з утилізацією відходів можуть обмежити ефективність впроваджених стратегічних рішень.

4. Незаплановані витрати на набуття нових знань, навичок персоналу. Мається на увазі, що впровадження екологічних ініціатив потребує підготовки співробітників, а це додаткові кошти на тренінги та підвищення кваліфікації.

5. В окремих споживачьких сегментах може бути відсутність попиту на екологічні послуги. За додаткову вартість «зелених» послуг не всі клієнти згодні доплачувати, що знижує рентабельність таких ініціатив.

6. Можливість перебоїв у електропостачанні чи зв'язку. Відсутність доступу до електроенергії та інтернету робота виробничих і логістичних систем ускладнюються, що спричинює значні простой.

7. Терористичні акти. Можливі руйнування інфраструктури компанії і значні затримки у роботі через зупину виробництва.

Для мінімізації даних ризиків компанії зобов'язано ретельно планувати (проекувати) впровадження екологічних ініціатив з урахуванням власних технічних та фінансових можливостей. Проводити попередню оцінку ризиків може допомогти використання методів стратегічного аналізу, що дозволяють визначити перелік подальших стратегічних дій – SWOT-аналіз і PEST-аналіз. Співпрацювати з міжнародними партнерами та експертами в галузі «зеленої» логістики для використання оптимальних практик. Також важливо забезпечити інформаційно-комунікаційну діяльність компанії для підвищення обізнаності клієнтів та персоналу про переваги «зеленої» логістики (використання стратегії співробітництва).

Висновки

Проведене дослідження підтверджує про появу нової філософії ведення бізнесу, яка базується на корпоративній соціальній відповідальності та екологізації діяльності, формуванню позитивного іміджу компанії. Можна з впевненістю стверджувати, що екологізація логістичних процесів сприяє не лише захисту довкілля (що є першочерговим завданням для глобального світу), але й підвищенню ефективності бізнес-процесів, економічної вигоди та соціальної значущості.

Список використаної літератури

1. Delivering tomorrow. Towards sustainable logistics how business innovation and green demand drive a carbon-efficient industry URL: <http://www.dhi-usa.com/con-tent/dam/downloads>
2. Global green freight URL: <http://www.globalgreenfreight.org>
3. SWIFTLY green URL: <https://www.bbt-se.com/en/information/news/detail/news/swiftly-green-completed/>
4. CL. YMA project URL: <https://clarity-project.info/info/about/>
5. 1-Cargo URL: <https://i-cargo.cu/>
6. Business leaders endorse sustainable development goals as framework for shaping corporate strategies. URL: <https://www.unglobalcompact.org/news/3571-06-25-2016>
7. Мішенін Є., Коблянська І. Логістичне управління промисловим виробництвом у контексті розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Економіст*. 2012. № 1. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_1_3

References

1. Delivering tomorrow (2023). Towards sustainable logistics how business innovation and green demand drive a carbon-efficient industry URL: <http://www.dhi-usa.com/con-tent/dam/downloads> [in English].
2. Global green freight (2022). URL: <http://www.globalgreenfreight.org> [in English].
3. SWIFTLY green (2023). URL: <https://www.bbt-se.com/en/information/news/detail/news/swiftly-green-completed/> [in English].
4. CL. YMA project (2023). URL: <https://clarity-project.info/info/about/> [in English].
5. 1-Cargo (2024). URL: <https://i-cargo.cu/> [in English].
6. Business leaders endorse sustainable development goals as framework for shaping corporate strategies. (2016). URL: <https://www.unglobalcompact.org/news/3571-06-25-2016> [in English].
7. Mishenin Ye. V., Koblianska I. I. (2012). Lohistychne upravlinnia promyslovyim vyrobnytstvom u konteksti rozvytku "zelenoi" ekonomiky v Ukraini. *Ekonomist*. 2012. № 1. S. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_1_3 [in Ukrainian].